

BalancingAct

MULIGHETSROMMET FOR FREMTIDIG REISELIVSUTVIKLING PÅ SVALBARD

MULIGHETSROMMET FOR FREMTIDIG REISELIVSUTVIKLING PÅ SVALBARD

Hvordan bør reiselivet på Svalbard utnytte mulighetsrommet for utvikling, gitt strengere regelverk, klimaendringer og markedssituasjonen? Her presenteres resultater fra et arbeidsverksted hvor forslag til ulike løsninger og tiltak ble utarbeidet. Stikkord er lengre oppholdstid, flere kortreiste opplevelser og tilpasning til dyrelivet rundt Longyearbyen.

BAKGRUNN

Sustainable tourism in Svalbard – a Balancing Act er et samarbeid mellom interesseorganisasjonen for Arktiske ekspedisjonscruiseoperatører (AECO), Visit Svalbard og forskere fra Nordlandsforskning, Vestlandsforskning, UNIS og Norsk institutt for naturforskning (NINA). Prosjektet, som er finansiert av Norges forskningsråd, undersøker hvordan reiselivsnæringen på Svalbard kan skape nye og bærekraftige utviklingsmuligheter som svarer på de ulike omstillingene som både samfunnet og naturen på Svalbard gjennomgår, samtidig som et levedyktig lokalsamfunn opprettholdes og naturen beskyttes. **I desember 2023** ble det organisert arbeidsverksted om fremtiden til reiselivet på Svalbard for å utarbeide innspill til hvordan framtidens reiseliv kan tilpasses de endringene og utfordringene Svalbard står overfor. På verkstedet deltok det 24 reiselivsaktører, syv forskere, en ekstern innleder fra konsultantselskapet Æra og en innleder for Visit Svalbard.

KLIMA- OG MILJØMESSIGE ENDRINGER

Svalbard er et av de stedene på kloden hvor klimaendringene er mest dramatiske, med tilhørende endringer i øvrige naturlige prosesser og økosystem. Svalbard opplever en kraftig økning i temperatur og nedbør. Snøsesongen er allerede tre uker kortere enn for 30 år siden. Legger vi et høyt utslippsscenario til grunn, slik Miljødirektoratet anbefaler at man gjør i langtidsplanlegging som skal ta høyde for klimaendringer, vil Svalbard få samme klima som Danmark ved slutten av dette århundre. Det vil kun være få dager med snødekke langs kysten. I høyereliggende områder vil snømengdene øke, takket være økning i nedbør, men antall dager med snødekke reduseres også kraftig i indre og høyereliggende strøk. Som følge av reduksjon i snøsesongen blir det også en kortere sesong for ski- og scooterturer.

Samtidig utvides sesongen for sommerprodukter i reiselivet i takt med at snøen og fjordisen kommer seinere på høsten. De mildere og kortere vintrene har flere negative effekter for landbasert turisme:

- Når snøen forsvinner fra lavlandet, tvinges scootertrafikken opp på breene. Også mangel på fjordis bidrar til dette. På breene er man utsatt for bresprekker og mer utsatt for dårlig vær og «whiteout».

- Regnvær på vinteren kan føre til oversvømmelse og flom som ødelegger og stenger viktige ferdselsårer for snøscootere, hundespann og skiløpere i dalene.
- Økt nedbør gir flere dager med betydelig og høy snøskredfare.

Samtidig viser forskning¹ at reiselivet i Longyearbyen har høy tilpasningsevne og ikke ser på de projiserte endringene som kritisk for sin virksomhet.

FIGUR 1. SAMMENFATNING AV KLIMAENDRINGER MED KONSEKVENSER FOR REISELIVET PÅ SVALBARD. DANNEVIG MFL. 2023

REGELVERK OG POLITISKE MÅL

Motsetninger i Svalbardmiljøloven kan slå uheldig ut for reiselivet, særlig med tanke på naturhensyn, arealtilgang, restriksjoner på motorisert ferdsel til sjøs og til lands, krav til turoperatører, utstyr, guider, forsikring, regler for etablering av leirer, tillatelser og rapporteringer, skatter og avgifter, straff og sanksjoner. Det er noen faktorer som utmerker seg: Loven legger stor vekt på føre var-prinsippet og ikke like mye på kunnskapsbasert forvaltning. Økt tilgang til og bruk av forvaltningsrelevant forskning ville antagelig kunne gitt større handlingsrom for reiselivet. Det er forskjellsbehandling av lokalbefolkning og turister når det gjelder tilgang og ferdsel. Overvåkningsprogrammene kan med fordel knyttes opp mot turismenæringa som jo ferdes i mange områder. Nye reguleringer knyttet til

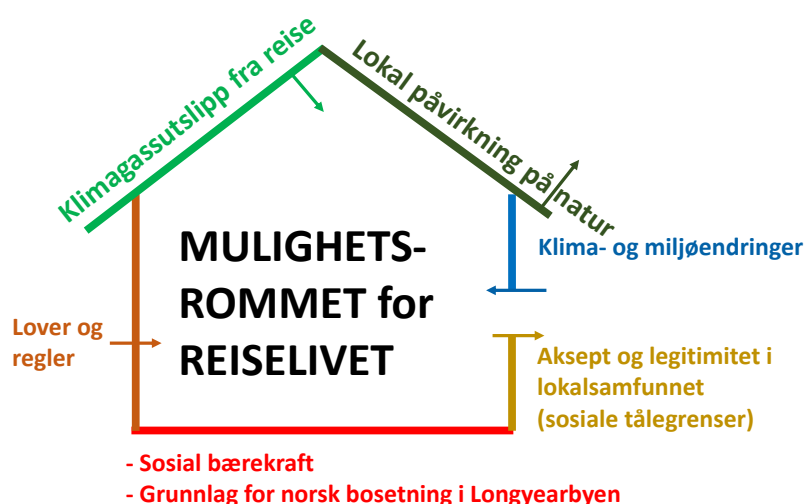
¹ Dannevig, Halvor, Janne Søreide, Anna Sveinsdottir, Julia Olsen, Grete K. Hovelsrud, Ragnhild F. Dale, og Tone Rusdal. 2023. «Coping with rapid and cascading changes in Svalbard: the case of nature based tourism in Svalbard». *Frontiers in Human Dynamics* 5:21. doi: 10.3389/FHUMD.2023.1178264.

organisert friluftsliv stipulerer at aktiviteter må rapporteres åtte uker i forkant. Dette begrenser mulighetene, og må også knyttes til konsekvensene av de raske klimaendringene for sjøis og vær. Det kan være vanskelig å vite hvordan vær og isforhold blir åtte uker i forkant. Ny feltforskrift og endringer i regelverket vil både stramme inn og gi tydeligere rammebetingelser².

INNBYGGERNES SYN PÅ REISELIV

Folk i Longyearbyen trives jevnt over godt med å bo på Svalbard, og de fleste føler at dette er et sted som passer deres personlighet og som de opplever som en trygg boplass. Gjennomsnittet av befolkningen ser forholdsvis positivt på turismen på Svalbard. Men det er stort spenn i holdninger og store forskjeller mellom grupper. En del forhold er av betydning i arbeidet med å utvikle en bærekraftig turistnæring og et godt forhold til lokalbefolkningen:

- Mange er positive til turister, men litt skeptiske til at turisme skal være en økonomisk bærebjelke for Svalbard i framtiden.
- Folk i Longyearbyen erkjenner at turismen har bidratt til bedre flytilbud, flere restauranter, butikker, aktivitetstilbud og utviklingsmuligheter.
- Det er en utbredt oppfatning at turismen på Svalbard fører til en del slitasje, forstyrrelser og forsøpling.
- En god del føler at det er for mange turister i Longyearbyen, spesielt om sommeren.
- Turisme kan bidra til at besøkende lærer om Svalbard og naturmiljøet, men det er begrenset tro på at dette fører til økt miljøbevissthet.
- Det er en oppfatning blant deler av befolkningen at turismen i noen grad også fører med seg dårlige arbeidsforhold og sosial dumping for deler av arbeidsstokken.

FIGUR 2. MULIGHETSROMMET FOR REISELIVET PÅ SVALBARD

² Hovelsrud, G.K., J. Olsen, A.E. Nilsson, B. Kaltenborn and J. Lebel (2023) Managing Svalbard Tourism: Inconsistencies and Conflicts of Interest. Arctic Review on Law and Politics Vol. 14, 2023, pp. 86–106 <http://dx.doi.org/10.23865/arctic.v14.5113>

HVA VIL REISELIVET SATSE PÅ FOR Å TILPASSE SEG MULIGHETSROMMET?

Reiselivsaktørene er med i diskusjoner og engasjerer seg i endringsprosessene de står i; de henter inn informasjon, deltar i diskusjonene og prøver å påvirke der de kan.

På grunn av prosessen rundt miljøregelverksendringene, er det usikkerhet rundt mulighetsrommet utenfor Longyearbyen, men i området Longyearbyen og Isfjorden er det mulig både å videreutvikle eksisterende reiselivsprodukt og utvikle nye:

- Mer hvalross, sel og isbjørn nærmere Longyearbyen gir muligheter til å videreutvikle og utvikle nye produkt knyttet til **opplevelser av dyreliv**.
- Med mer hval i fjorden kan det på sikt være muligheter for å utvikle **hvalsafari** som produkt.
- Mer fisk i fjorden gir også mulighet for å videreutvikle **fisking** som turistaktivitet.
- Mye isbjørn rundt Isfjorden gjør det mer utfordrende å campe på flerdagers turer. Tilgang på **trygge og unike overnattingssteder** tett på Longyearbyen, vil være et godt tilbud for både turister og fastboende.
- Flere lavterskel, **bynære opplevelser** av den arktiske naturen bør utvikles, der vær, nordlys, mørketid og kontraster vektlegges. Men dette må pakkes til salgbare produkt, som f.eks.: Bynære dyrelivsopplevelser, «Taste of Svalbard» og Svalbard Bryggeri, strikkekaffe og «lån en lokal».
- Mer vekt på **læring og historiefortelling**. UNIS som kunnskapskilde bør utnyttes bedre.

Det er ønske om å satse på betalingsvillige gjester som blir lenge og legger igjen mest penger. Det bør likevel være en balanse mellom high- og low-end turisme, slik at ikke profilen til Svalbard blir for elitistisk.

HVORDAN LEGITIMERE REISING TIL SVALBARD.

Flyreiser utgjør over 85 prosent av karbonfotavtrykket ved reiser til Svalbard og reisende med cruiseskip har et enda høyere fotavtrykk³. Dersom Longyearbyen skal ha et næringsgrunnlag for bosetning er reiselivet vesentlig, noe som ble slått fast i forrige stortingsmelding om Svalbard i 2016⁴. Reiseliv på Svalbard er avhengig av å få inn turister med fly. Skal antall flyreiser reduseres samtidig som verdiskapningen holdes på minimum nåværende nivå, må **oppholdstiden økes**. Dette peker også masterplanen til Visit Svalbard på⁵. I en tid hvor det i økende grad stilles kritiske spørsmål til karbonfotavtrykket ved reising, er det også et spørsmål om hvordan reising til Svalbard kan **legitimeres**.

³ Milde, G. B. 2022. Klimagassutslipp fra turisme på Svalbard i et livsløpsperspektiv. Masteroppgave i industriell økologi. Norges Teknisk Naturvitenskaplige Universitet, Trondheim

⁴ Stortingsmelding 32 (2015–2016). Svalbard. Oslo: Justisdepartementet

⁵ Masterplan for Visit Svalbard (2022) Longyearbyen: Visit Svalbard

LENGRE OPPHOLDSTID

Økt oppholdstid for turister til Svalbard er en vinn-vinn-situasjon, det er arbeidsbesparende for lokale reiselivsaktører og kutter utslipp knyttet til flyreiser. Følgende tiltak kan gjøres for å øke oppholdstiden:

- Når kunder ber om **tilbud på en pakkereise**, bør disse ha en oppholdslengde på minimum 5-6 dager.
- **Differensiere** krav til oppholdstid. Still strengere krav til varighet på opphold i høysesong enn i lavsesong. Prisdifferensiering er et virkemiddel som kan bidra til dette.
- Bedre **samarbeid** mellom aktører i reiselivet for å fylle lengre reiser med innhold.
- Overnatting for ekspedisjonscruiseturister bør skje i Longyearbyen og ikke på fastlandet (Oslo).
- Innfør et «**Svalbard-kort**» som gir rabatter eller gratis opplevelser fra og med 4. eller 5. aktivitet booket av lokale aktivitetstilbydere.
- **Museet** i samarbeid med UNIS bør kunne stå for en halv dags opplegg som tilbys alle turister. Dette vil bidra til å forlenge oppholdet med en dag og øke turistenes kunnskap om Svalbard, samt klima- og miljøendringer.
- Gjesteundersøkelsen til Visit Svalbard viser at turister skulle ønske de visste mer om ulike aktiviteter og tilbud på Svalbard før de reiste. Dersom turistene hadde denne kunnskapen, ville de benyttet seg av flere tilbud og hatt et lengre opphold. Dette krever at tilbyderne blir flinkere til å **formidle informasjon om tilbudene** som er på Svalbard, i forkant av reisen.

LÆRING OG HOLDNINGSSKAPING FOR BÆREKRAFT

Få steder på kloden er klimaendringene mer synlige enn på Svalbard – og dette gir en mulighet til å skape oppmerksomhet om klima- og miljøendringer i Arktis og bidra til adferdsendringer hos turister som deltar på organiserte aktiviteter.

- Innfør et «**Svalbardpass**» med en erklæring turistene signerer på, slik man har gjort på stillehavsøystaten Palau. Ved signering forplikter turistene seg til sporløs ferdsel og hensynsfull adferd både overfor natur og lokalsamfunn.
- Fortelle om **hvorfor det bor folk i Longyearbyen**, at reiselivet gjør det triveligere å bo her, og gjør det lettere å rekruttere ansatte til annen virksomhet.
- De ansatte i reiselivsnæringen må ha **høy kunnskap om klima** og klimaendringer. UNIS og museet bør bli flinkere til å formidle denne typen kunnskap.
- Legge opp til tilbud om et times-langt foredrag på museet om Svalbard og klima, for alle nyankomne turister.
- Det er behov for **mer kunnskap** om hvordan man kan dokumentere turistenes opplevelser av klima- og miljøendringer på nært hold. Det vil være nyttig å vite om disse opplevelsene, i kombinasjon med kunnskapsformidling fra guider og andre reiselivsaktører, har en effekt på holdninger og adferd eller eventuelt hva som skal til for å skape en slik effekt.

RAMMER FOR TILRETTELEGGING FOR REISELIV I LONGYEARBYOMRÅDET

Hvordan kan reiselivsaktører i Longyearbyen bidra til å finne en god balanse mellom reiseliv, båttrafikk og innbyggernes trivsel? Dette inkluderer behovet for spredning av turisttrafikken som oppleves når det ankommer mange turister samtidig, først og fremst ved cruiseanløp.

SPREDNING I TRAFIKK

For mange lokale i Longyearbyen oppleves det som en utfordring og en belastning når mange turister ankommer samtidig. Spesielt gjelder dette ved anløp av store cruiseskip. Det jobbes nå for å finne ut hvor mange gjester Longyearbyen tåler på en gang.

- Det må sørges for **bedre spredning av og tilrettelegging** av anløp og spesielt spredning i antall cruiseskip. Her har reiselivsaktørene et ansvar for å selge «riktig tur til riktig tid». Dette gjelder spesielt Visit Svalbard og Longyearbyen havn, som har en viktig koordinerende rolle.
- Det diskuteres også behov for videre **utredninger** av cruiseturisters forbruk og øvrige ringvirkninger.

GUIDEN SOM KOORDINATOR

Det finnes i dag både formelle og uformelle regler i forhold til reiselivsaktiviteter rundt Longyearbyen og på Svalbard. Guider har en unik rolle i reiselivet på Svalbard og mulighet for stor påvirkningskraft. Guidene snakker med hverandre på tvers av bedrifter, og kan derfor sørge for rask spredning i trafikken gjennom å tilpasse seg hverandre, slik at ikke alle oppsøker samme sted på samme tid. Det eksisterer allerede noen formelle retningslinjer, men også uformelle normer som kanskje burde formaliseres.

CODE OF CONDUCT FOR OPPFØRSEL PÅ SVALBARD MÅ VIDEREUTVIKLES OG SPRES TIL FLERE

Det eksisterer uskrevne regler, en «kodeks», for hvordan man skal oppføre seg utenfor byområdet i Longyearbyen. Det handler om egen sikkerhet, men også hva man gjør og ikke gjør når man oppholder seg ved hytter og bålplasser. Nyankomne fastboende får kanskje ikke innføring i disse uskrevne reglene. Svalbard Adventures har turer for fastboende der de lærer bort forventet oppførsel.